

Regering gedooft discriminatie met beroep op religie

Op 1 april is het vijf jaar geleden dat het burgerlijk huwelijk in Nederland werd opengesteld voor partners van hetzelfde geslacht (het zogenaamde 'homohuwelijk'). Je zou denken dat het 'homohuwelijk' na vijf jaar volledig ingeburgerd en geaccepteerd is. Maar met het aantreden van het kabinet-Balkenende IV is de discussie over het homohuwelijk weer opnieuw losgebarsten. Aanleiding hiervan vormt de passage in het regeerakkoord over gewetensbezwaarde ambtenaren van de burgerlijke stand.

Hoewel we het in het dagelijks gebruik over homohuwelijk hebben, is dit eigenlijk een misleidende term. Er is immers geen aparte wetgeving waarin een speciale verbintenis voor homo's is geregeld. Met de Wet Openstelling Huwelijk die op 1 april 2001 van kracht werd, is het burgerlijk huwelijk open gesteld voor partners van dezelfde sekse. Het homohuwelijk is dus niets meer of minder dan een 'gewoon' burgerlijk huwelijk, met dezelfde voorwaarden, verplichtingen en rechtsgevolgen. Toch hebben sommige ambtenaren van de burgerlijke stand er bezwaren tegen om twee mensen van hetzelfde geslacht te trouwen. In het regeerakkoord hebben CDA, PvdA en CU hierover het volgende afgesproken: "een zorgvuldige omgang met gewetensbezwaarde ambtenaren van de burgerlijke stand [brengt met zich mee dat] in onderling overleg in plaats van de gewetensbezwaarde een andere ambtenaar van de burgerlijke stand een huwelijk tussen personen van het zelfde geslacht voltrekt, mits in elke gemeente een dergelijk huwelijk mogelijk blijft." (Samen leven, samen werken, pag. 37)

In wezen verandert de nieuwe regering niets aan de bestaande wetgeving omtrent het burgerlijk huwelijk. Van een aantasting van de rechtszekerheid van homo's en lesbiennes is dan ook geen sprake. Het blijft voor partners van hetzelfde geslacht mogelijk om te trouwen. Maar met de passage in het regeerakkoord is daar wel een 'maar' bijgekomen. In feite zegt het kabinet-Balkenende IV: als ambtenaren van de burgerlijke stand weigeren om partners van hetzelfde geslacht te trouwen, dan is dat prima, dan moet iemand anders het maar doen. Dit standpunt staat op gespannen voet met artikel 1 van de Grondwet. Hierin staat dat discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, niet is toegestaan. Door zich solidair te verklaren met de gewetensbezwaarde, gedooft de regering dat een ambtenaar (in dienst van diezelfde overheid) met een beroep op zijn religie discrimineert, terwijl discriminatie bij wet verboden is.

Bovendien wordt het aan gemeenten overgelaten hoe ze met gewetensbezwaarde ambtenaren van de burgerlijke stand omgaan. Eigenlijk is dat vreemd. Want is het niet juist aan de centrale overheid om de rechtsgelijkheid van alle burgers te garanderen? Waarom zou je zoiets aan gemeenten overlaten? In het regeerakkoord staat hierover: "mochten er in de gemeentelijke praktijk problemen ontstaan, dan zullen initiatieven worden genomen om de rechtszekerheid van gewetensbezwaarde ambtenaren van de burgerlijke stand veilig te stellen". De regering kiest dus niet voor het verzekeren van de rechtsgelijkheid van homo's en lesbiennes, maar verklaart zich solidair met de gewetensbezwaarde.

Met het CDA en de CU in de regering is dit ook niet verwonderlijk. Deze partijen zullen maar al te graag willen regelen dat religie een reden mag zijn om geen partners van hetzelfde geslacht te trouwen. Zij vinden vrijheid van religie blijkbaar van groter belang dan het non-discriminatiebeginsel. Maar het gaat in deze discussie helemaal niet om de prioritering van grondrechten. Het zonder mitsen en maren handhaven van het verbod op discriminatie doet niets af aan de vrijheid om er bepaalde religieuze opvattingen op na te houden. Een ambtenaar mag diep in zijn of haar hart best vinden dat partners van gelijke sekse eigenlijk niet horen te trouwen. Net zoals er ook ambtenaren zullen zijn die vinden dat mensen niet zouden mogen scheiden (laat staan hertrouwen). Maar dat geeft hen nog niet het recht om anderen hun rechten te onthouden. Met andere woorden: het non-discriminatiebeginsel legt geen beperkingen op aan het denken, maar wel aan het handelen. Religie mag in een rechtstaat nooit een argument zijn om je niet aan artikel 1 van de Grondwet te houden.

De PvdA heeft, als derde coalitiepartner, veel kritiek gekegen op de betreffende passage in het regeerakkoord, en terecht. De sociaal-democraten beweren dat ze in het kabinet-Balkenende IV graag het vrijzinnige geluid willen laten horen, en de Tweede kamerfractie van de PvdA haastte zich dan ook om duidelijk te maken dat noch aan de praktijk noch aan de wetgeving iets veranderd zal worden. Maar met het nemen van "initiatieven" wordt in normaal taalgebruik toch echt bedoeld dat de regering,

in het geval dat blijkt dat het toch niet zo'n goed idee was om deze kwestie aan gemeenten over te laten, met wetgeving zal komen om de positie van gewetensbezwaarde ambtenaren "veilig te stellen".

Het feit dat het huwelijk in Nederland is opengesteld voor partners van hetzelfde geslacht is een verworvenheid waar vrijzinnigen decennialang voor hebben gestreden. Van doorslaggevend belang bij de openstelling van het huwelijk voor partners van hetzelfde geslacht was het uitgangspunt van gelijke behandeling. Waarom zouden een man en een vrouw wel mogen trouwen en twee mannen of twee vrouwen niet? Het 'homohuwelijk' is dan ook een bevestiging van het feit dat homo's en hetero's voor de wetgever gelijk zijn. En het is aan diezelfde wetgever om erop toe te zien dat die gelijkheid in de praktijk gewaarborgd is. Wie pal staat voor het non-discriminatiebeginsel in artikel 1 van de Grondwet, zou dus de redenering van Balkenende-IV moeten omdraaien: als je ambtenaar van de burgerlijke stand wilt zijn, dan weet je welke taken en verplichtingen dat met zich meebrengt. Dan weet je dus dat je ook huwelijken tussen partners van hetzelfde geslacht moet sluiten. Als je daar problemen mee hebt (om welke reden dan ook), dan moet je geen ambtenaar van de burgerlijke stand (willen) zijn. Want hoe je het ook went of keert: van ambtenaren mag worden verwacht dat ze de wet uitvoeren en zich daarbij niet schuldig maken aan discriminatie. Wie aan dat uitgangspunt gaat tornen, begeeft zich op een hellend vlak.

Vanuit vrijzinnig oogpunt is de passage over gewetensbezwaarden in het regeerakkoord dan ook onacceptabel. Gelukkig hebben vrijzinnigen in diverse gemeenten (Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Leiden) het initiatief genomen om ervoor te zorgen dat ambtenaren van de burgerlijke stand in die gemeente niet op seksuele geaardheid mogen discrimineren. De discussie toont in ieder geval aan dat het hoog tijd is dat discriminatie op grond van seksuele geaardheid in artikel 1 van de Grondwet wordt opgenomen.

Menno van der Land

31 maart 2007